

นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยการจัดการผลกระทบ
จากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชน
ในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี^{1*}
Political Ecology of Gypsum Mining Impact Management
Based on Community Empowerment in Ban Na San District,
Surat Thani Province

ณัฐญภัทร มากช่วย, อมร หวังอัครางกูร, และ ไชยวัฒน์ เผือกคง
Natyapat Makchouy, Amorn Wangukkarangkul, and Chaiwat Phuakkhong
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Graduate School, Suratthani Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: Natyapat.mak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมที่มีต่อชุมชน 2) วิเคราะห์แนวทางในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชน และ 3) ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมบนฐานพลังอำนาจของชุมชนภายใต้กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัม จำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลกระทบจากการ

* ได้รับบทความ: 18 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 26 พฤศจิกายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 27 พฤศจิกายน 2568

ประกอบกิจการเหมืองแร่ิปซัม จำนวน 16 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ิปซัม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นด้านที่ชุมชนได้รับผลกระทบมากที่สุด ซึ่งมีผลกระทบอยู่ในระดับมาก และด้านสังคม เป็นด้านที่ชุมชนได้รับผลกระทบน้อยที่สุด โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 2) แนวทางการจัดการผลกระทบ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ข้อ คือ แนวทางในการจัดการเพื่อป้องกันหรือรองรับผลกระทบ แนวทางในการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการผลกระทบ แนวทางในการพัฒนาการจัดการเพื่อป้องกันผลกระทบ และแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อการจัดการผลกระทบ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบ จำนวน 7 ประเด็น และสามารถสังเคราะห์ได้เป็นรูปแบบ CAPABLE ซึ่งมุ่งหมายถึงการมีศักยภาพจากความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการจัดการผลกระทบ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน 2) ความเป็นพันธมิตรระหว่างเหมืองแร่และชุมชน 3) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ 4) การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน 5) การระดมความคิดและวางแผนร่วมกัน 6) การจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้และรับข้อร้องเรียนชุมชน และ 7) การจ้างงานคนในชุมชน

คำสำคัญ: นิเวศวิทยาการเมือง; กิจการเหมืองแร่ิปซัม; พลังอำนาจชุมชน; การจัดการผลกระทบ

Abstract

This research aims to 1) study the impact of gypsum mining on the community, 2) analyze the approach to manage the impact of gypsum mining based on the concept of community empowerment, and 3) provide policy recommendations for managing the impact of gypsum mining based on the concept of community empowerment in the context of the case study in Ban Na San District, Surat Thani Province. This study used a mixed-method research

approach. In terms of its quantitative dimension, data were collected using questionnaires from a sample group of 400 people affected by gypsum mining. For the qualitative aspect, data were collected by in-depth interviews with 16 key informants involved in managing the impact of gypsum mining. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed using content analysis.

The research found that 1) overall, the Impact of gypsum mining was at a moderate level. The environmental aspect was the aspect that the community was most affected by, with a high level of impact, and the social aspect was the aspect that the community was least affected by, with a moderate level of impact. 2) The impact management approach can be classified into 4 approaches: approaches for management to prevent or accommodate impacts, approaches for solving problems or obstacles that arise in managing impacts, and approaches for developing management to prevent impacts, and approaches for creating community participation in impact management 3) Policy recommendations for impact management consist of 7 issues and can be synthesized according to the CAPABLE model, which aims to realize potential made possible by cooperation between mining operators, government agencies, private sectors and strengthening the power of communities in impact management. The model includes 1) Community empowerment, 2) Alliance between the mine and the community, 3) Promotion of community enterprise in the area, 4) Achievement of interest, 5) Brainstorming and collaboration, 6) Learning and complaint center, and 7) Employment of people in the community.

Keywords: political ecology; gypsum mining; community empowerment; impact management

1. บทนำ

ทรัพยากรแร่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาแล้วหมดไป ในอดีตมีการขุดแร่มาใช้ประโยชน์โดยการทำเหมืองทองคำและดีบุกเพื่ออุตสาหกรรมสำริด การนำเหล็กมาใช้เป็นอาวุธ การพัฒนาด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา การนำแร่คันชาติมาเป็นเครื่องประดับ การหล่อพระพุทธรูปด้วยโลหะ รวมถึงการใช้หินทราย ศิลาแลง และอิฐเผามาสร้างเป็นวัด (กวินกาญจน์ ธนชัยวุฒิพงศ์ และ เอกพร รักความสุข, 2563) ซึ่งในประเทศไทยมีแร่หลากหลายชนิด และมีความอุดมสมบูรณ์กว่าหลายประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งแร่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย มีการพัฒนาการใช้แร่เพื่อเป็นวัตถุดิบต้นน้ำของอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรมก่อสร้างและปูนซีเมนต์ อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทำให้การประกอบกิจการเหมืองแร่ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชุมชนในด้านต่าง ๆ ถึงแม้ว่าแร่ก่อให้เกิดรายได้และทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเจริญเติบโต แต่การประกอบกิจการเหมืองแร่ที่ผ่านมา มีการร้องเรียนและเรียกค่าเสียหายจากผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง (ธิดารัตน์ คำล้อม และ ณัฐริกา นันทบุตร, 2563) ซึ่งจะเห็นได้จากการร้องเรียนปัญหาที่เกิดจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่เป็นจำนวนมากจากทุกภูมิภาคของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน เช่น การเสื่อมสภาพที่ดินจากการปนเปื้อนโลหะหนักบริเวณพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มลพิษจากเหมืองตะกั่ว จังหวัดกาญจนบุรี รวมไปถึงโครงการเหมืองแร่ต่าง ๆ ที่อยู่ในระหว่างการขอประทานบัตร และได้รับการคัดค้านของคนในชุมชน และผลกระทบทำให้เกิดมลภาวะและส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

ปัจจุบันการประกอบกิจการเหมืองแร่ นับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก โดยตามลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทยมีทรัพยากรแร่อยู่ทุกภาค ทำให้นักลงทุนเห็นถึงประโยชน์ในการประกอบกิจการเหมืองแร่ (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2564ก) ซึ่งในภาคใต้มีผู้ถือประทานบัตรจำนวนทั้งสิ้น 190 ประทานบัตร ประกอบด้วย 12 จังหวัด ได้แก่ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส พังงา พัทลุง ยะลา ระนอง สงขลา สตูล และสุราษฎร์ธานี (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2564ข)

ตามพระราชบัญญัติแรม พ.ศ.2560 เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการแรมที่มีอยู่ในประเทศให้เป็นไปอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ซึ่งที่ผ่านมาได้ประสบปัญหาการบริหารจัดการแรมหลายประการ เช่น การจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต สุขภาพของประชาชนและชุมชนในบริเวณใกล้เคียงในพื้นที่การทำเหมืองแรม ทำให้ประชาชนเกิดภาพลบในการทำเหมืองแรม ภาครัฐจึงมุ่งเน้นแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแรมแห่งชาติ, 2565) จากการประกอบกิจการเหมืองแรมที่เพิ่มขึ้นในทุกปี ทำให้ส่งผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ได้แก่ 1) ผลกระทบต่อลักษณะภูมิประเทศ เช่น การทำถนนขนส่ง การขุดบ่อดักตะกอน การสร้างคันทำนบ การขุดร่องระบายน้ำ การปรับพื้นที่สำหรับหน้าเหมืองในลักษณะขั้นบันได 2) ผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ เช่น ฝุ่นจากการเจาะระเบิดหน้าเหมือง การตักแรม ระเบิดแรม การไม่บดขยี้หิน และการขนส่งแรม 3) ผลกระทบด้านระดับเสียงและแรงสั่นสะเทือน จากการใช้วัตถุระเบิดเพื่อผลิตแรม และการทำงานของเครื่องจักรที่ใช้ในการทำเหมือง 4) ผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ในช่วงฤดูฝนอาจเกิดปัญหาการชะล้างผิวดิน ส่งผลให้เกิดการพัดพาตะกอนลงสู่บริเวณในพื้นที่ที่น้ำไหลผ่าน 5) ผลกระทบด้านการคมนาคม เช่น ผลกระทบจากรถบรรทุกแรมมีน้ำหนักมาก อาจทำให้เส้นทางชำรุดเสียหาย (กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรแรมสะสมอยู่เป็นจำนวนมากในภาคใต้ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูงภูเขาสลับซับซ้อน ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอดอนสัก และอำเภอบ้านนาสาร ซึ่งภายในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีประกอบไปด้วยเมืองแรมยิปซัม แรมแอนไฮไดรต์ แรมทรายแก้ว แรมโดโลไมต์ และแรมหินอุตสาหกรรม ชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง โดยในพื้นที่อำเภอบ้านนาสารเป็นการทำเหมืองแรมยิปซัม ได้แก่ ตำบลคลองปราบ ตำบลพรุพี ตำบลทุ่งเตา และตำบลทุ่งเตาใหม่ (กลุ่มอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565) ซึ่งจากระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 - 2565 มีการร้องเรียนผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น ผลกระทบจากมูลดินทรายไหลเข้าที่ดินของชาวบ้าน การร้องทุกข์ความผิด ตามพระราชบัญญัติแรม พ.ศ. 2560 โดยการระเบิดแรมนอกเวลา และสภาพหน้าเหมืองบริเวณขอบบ่อสูงชันเกินกว่ากำหนด ซึ่งถือเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรา 68(1) แห่งพระราชบัญญัติแรม พ.ศ. 2560 ผลกระทบจากการใช้วัตถุระเบิด ทำให้มีแรมปลิวเข้าไปในพื้นที่บริเวณบ้านส่งผลให้บ้านเรือนและผลผลิต

ทางการเกษตรเกิดความเสียหาย และการบรรทุกน้ำหนักเกินทำให้แรมแตกหล่นลงบนพื้นถนนสาธารณะ (กลุ่มอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างรัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการ รวมไปถึงกระตุ้นให้คนในสังคมมีความตื่นตัวกับธรรมชาติ และให้เกิดความตระหนักถึงสังคมที่มีความเป็นธรรม อีกทั้งใช้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับพลังอำนาจชุมชนและความร่วมมือ และแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการทำเหมือง ในการศึกษาผลกระทบ และวิเคราะห์แนวทางในการจัดการตลอดจนเพื่อประยุกต์กรอบแนวคิดดังกล่าว เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัม ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมที่มีต่อชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนภายใต้กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) (Creswell, 2015) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่อยู่ในพื้นที่ที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งประกอบด้วย ตำบลคลองปราบ ตำบลพรุพี ตำบลทุ่งเตา และตำบลทุ่งเตาใหม่ โดยมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 20,225 คน (เทศบาลตำบลคลองปราบ, 2562; เทศบาลตำบลพรุพี, 2560; องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเตา, 2564; องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเตาใหม่, 2565)

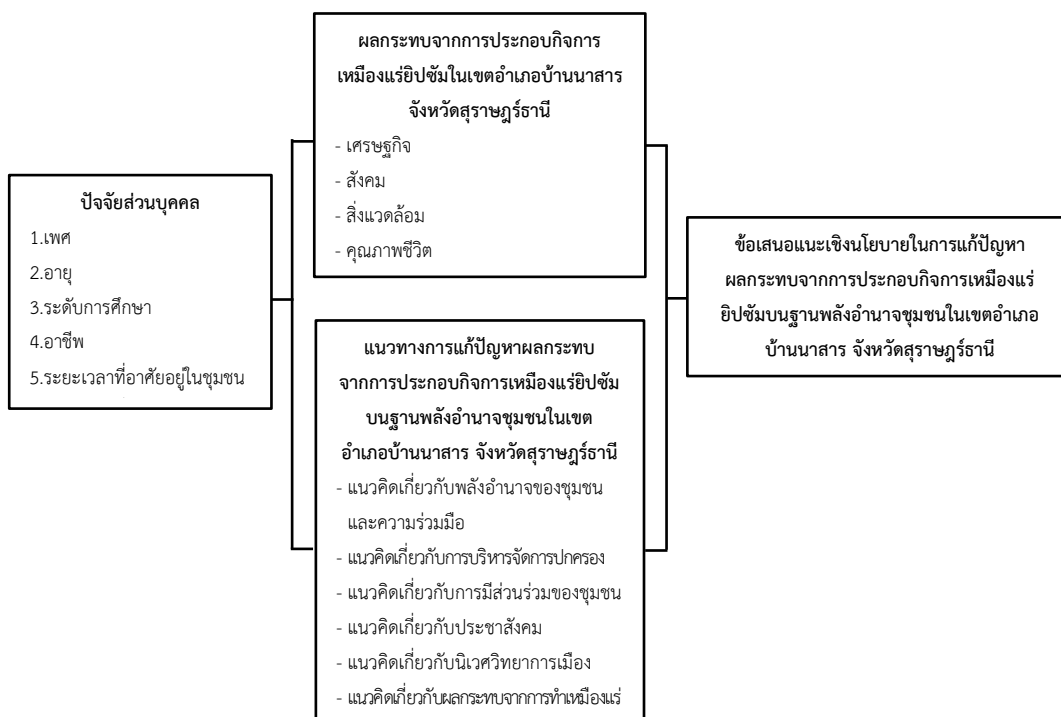
3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 4 ตำบล ซึ่งประกอบไปด้วย ตำบลคลองปราบ ตำบลพรุพี ตำบลทุ่งเตา และตำบลทุ่งเตาใหม่ โดยมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 20,225 คน ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 โดยสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากประชากรแต่ละหมู่บ้านได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 400 คน

3.1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 16 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลคลองปราบ นายกเทศมนตรีตำบลพรุพี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเตา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเตาใหม่ หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลสถานประกอบกิจการเหมืองแร่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 คน และผู้แทนจากสถานประกอบการเหมืองแร่ยิปซัมในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล 10 ประธานบัตรจำนวน 9 ราย เพราะเป็นหน่วยงานราชการที่มีส่วนในการกำกับดูแลสถานประกอบกิจการเหมืองแร่ ผู้ประกอบการ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่อยู่ในพื้นที่ที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดมาจัดทำเป็นโครงสร้างแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลผลกระทบ ดังภาพที่ 1

3.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : ผู้ทำวิจัย (2567)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์ และในการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบผู้วิจัยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลที่ได้รับมาเข้าสู่กระบวนการ คัดแยกตามประเด็นที่สนใจ แล้ววิเคราะห์สังเคราะห์และตีความ แล้วจึงนำมาเรียงเรียงเพื่อเสนอข้อมูลในรูปแบบของการรายงานเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ตามข้อคำถามในแต่ละตอน ซึ่งครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของเนื้อหาการวิจัย (อัศวิน แสงพิกุล, 2556)

การวิเคราะห์ข้อมูลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล จากการบินที่การสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละประเด็นหลัก และสรุปข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งมุ่งค้นหาข้อเท็จจริง และอธิบายสภาพการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบัน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ใยหินที่มีต่อชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลของค่าเฉลี่ยในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ใยหิน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านคุณภาพชีวิต พบว่า ระดับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ใยหินที่มีต่อชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นด้านที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ใยหินมากที่สุด โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.87) รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.79) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.66) และด้านสังคมเป็นด้านที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ใยหินน้อยที่สุด ซึ่งมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ (ตามตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมที่มีต่อชุมชน ในเขตอำเภอ
บ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลกระทบจากการประกอบกิจการ เหมืองแร่ยิปซัมที่มีต่อชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ด้านเศรษฐกิจ	3.50	.79	ปานกลาง
2. ด้านสังคม	3.18	.66	ปานกลาง
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.99	.87	มาก
4. ด้านคุณภาพชีวิต	3.26	.66	ปานกลาง
รวม	3.48	.54	ปานกลาง

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นในการจัดการผลกระทบและแนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า จำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ คือ การชดเชยเยียวยาผลกระทบจากการประกอบกิจการให้กับคนในชุมชน และการจัดการปัญหาฝุ่นละอองจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ โดยในด้านการชดเชยเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัม มีความต้องการให้เหมืองแร่นำเงินกองทุนพัฒนาหมู่บ้านรอบพื้นที่เหมืองแร่ และกองทุนเฝ้าระวังสุขภาพ มาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ สภาพแวดล้อม การศึกษา กีฬา ศาสนา รวมไปถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนในด้านการจัดการปัญหาฝุ่นละออง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมมีความต้องการให้เพิ่มความถี่ในการนำน้ำมาฉีดพรมบริเวณเส้นทางการขนส่งแร่ และพื้นที่บริเวณทางเข้าออกเหมืองแร่ ซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงกับบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและถนนที่ชุมชนใช้สัญจรเดินทาง รวมทั้งให้รถบรรทุกแร่จำกัดความเร็วในการขับเคลื่อนเพื่อลดปัญหาการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองจากการขนส่งบรรทุกแร่

4.2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์แนวทางในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แล้วนำมาสังเคราะห์ข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเจาะจงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้แทนจากสถานประกอบการ

เหมืองแร่ยิปซัม ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับ ดูแลสถานประกอบกิจการเหมืองแร่ สามารถจำแนกออกมาได้ 4 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 การจัดการเพื่อป้องกันหรือรองรับผลกระทบ จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และภาครัฐ ได้ร่วมกันดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกำหนดไว้ในเงื่อนไขแนบท้ายประทานบัตร มาตรการดังกล่าวครอบคลุมการประเมินผลกระทบ (EIA) การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการมลพิษ น้ำ ดิน ของเสีย และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การปฏิบัติตามมาตรการอย่างเคร่งครัด และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ถือเป็นสิ่งสำคัญสู่การทำเหมืองแร่อย่างรับผิดชอบต่อสังคมและยั่งยืน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ก่อนที่จะกำหนดเป็นเงื่อนไข กระบวนการในการขออนุญาตต้องดำเนินการให้ครบถ้วนตามมาตรการ รับฟังความคิดเห็นของชุมชน การออกแบบแผนผังโครงการเพื่อป้องกันผลกระทบทั้งด้านฝุ่นละออง และด้านเสียง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2567)

“ก่อนเริ่มโครงการต้องทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและจัดทำรายงาน EIA ต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อนการอนุมัติโครงการ ระหว่างการทำเหมืองก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบ กำกับ ดูแลบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างเข้มงวด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2567)

4.2.2 ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการผลกระทบ จากการศึกษาพบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบในการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัม ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ยิปซัม เช่น ปัญหาด้านกฎหมายและนโยบาย ปัญหาด้านสังคมและชุมชน ปัญหาด้านการจัดการและการบังคับใช้ ซึ่งการจัดการปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องใช้การบูรณาการและการร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถานประกอบการ และชุมชนในการให้ความร่วมมือ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ชาวบ้านมักจะใช้ความรู้สึกในการตัดสินใจ แต่ตามมาตรการป้องกันจะมีการกำหนดค่าฝุ่น ค่าแรงสั่นสะเทือน ค่าคุณภาพน้ำ คุณภาพเสียงไว้ไม่ให้เกินกว่าที่กำหนด ซึ่งเข้าใจได้ว่าชาวบ้านที่

อาศัยอยู่ตรงนั้นและต้องพบเจอบ่อย ๆ ก็คิดว่ามันเสี่ยงดัง แต่ในความจริงแล้วมันยังไม่ได้เกินค่ามาตรฐานตามมาตรการที่กำหนดไว้ ซึ่งมันก็คือการไปรบกวนการใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้านชาวจะดำเนินการตรวจวัด 2 ครั้งต่อปี ตรวจวัดค่าเสียง แรงสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง ค่าน้ำ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2567)

“อุปสรรคที่เกิดขึ้นคือชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะก่อนเปิดเหมืองจะต้องมีการจัดรับฟังความคิดเห็นของชุมชน ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่เข้าใจ และพอเหมืองเปิดทำให้เกิดความไม่พอใจและความขัดแย้ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องดูด้วยว่าทางผู้ประกอบการเข้าหาชาวบ้านแสดงความจริงใจ แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนมากแค่ไหน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 3, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2567)

4.2.3 แนวทางในการพัฒนาการจัดการเพื่อป้องกันผลกระทบ จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาการจัดการเพื่อลดผลกระทบจากเหมืองแร่มี 7 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) อย่างโปร่งใส 2) การควบคุมมลพิษและฟื้นฟูพื้นที่เหมือง 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการรับฟังความคิดเห็น 4) การฝึกอบรมและสร้างความตระหนักให้พนักงานและประชาชน 5) การติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลกระทบ 6) การปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด และ 7) การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสนับสนุนโครงการที่ช่วยพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เช่น สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นพันธมิตรกับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยลดผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านคุณภาพชีวิต ให้ชุมชนและเหมืองแร่อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ชุมชนและเหมืองแร่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ด้วยการทำ CSR ก็จะสามารถช่วยกันแก้ไขปัญหาเบื้องต้นในผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งด้าน ฝุ่น เสียง แรงสั่นสะเทือน โดยนำปัญหาหรือผลกระทบนั้นไปแจ้งกับผู้นำชุมชนได้ หรือแจ้งคณะกรรมการมวลชนสัมพันธ์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเมื่อชุมชนได้สะท้อนปัญหาไปแล้วก็ขึ้นอยู่กับความจริงใจของผู้ประกอบการในการดำเนินการแก้ไขผลกระทบอย่างจริงจัง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2567)

4.2.4 แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อการจัดการ

ผลกระทบ จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ช่วยให้การทำเหมืองลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสามารถทำได้ 7 วิธี ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมสาธารณะ เช่น การจัดประชุมเพื่อให้ชุมชนได้รับข้อมูลและสามารถสอบถามหรือแสดงความคิดเห็นได้ 2) การจัดตั้งกลไกการมีส่วนร่วม โดยจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มทำงานร่วมกันระหว่างเหมืองแร่ หน่วยงานภาครัฐ และชุมชนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรการจัดการผลกระทบและติดตามการดำเนินงาน 3) การสร้างความตระหนักและการศึกษา เช่น จัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลกระทบจากการทำเหมือง 4) การสนับสนุนและการพัฒนา เช่น ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและพัฒนาทักษะของชุมชนเพื่อให้ตนเองมีรายได้ 5) การจัดการข้อร้องเรียน 6) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท้องถิ่นและแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม สนับสนุนให้สื่อสารกับผู้นำชุมชน เพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน และ 7) การตรวจสอบรายงาน ติดตาม และประเมินผลเพื่อให้มั่นใจว่ามาตรการจัดการผลกระทบเป็นไปตามแผนที่กำหนด และรายงานผลการติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างสม่ำเสมอ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการขอประทานบัตร คือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และต่อมาก็มีการตั้งคณะกรรมการมวลชนสัมพันธ์ โดยเมื่อมีข้อร้องเรียนจากชาวบ้านคณะกรรมการนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถเข้าไปแก้ปัญหา เฝ้าระวังการร้องเรียนที่ชุมชนได้รับผลกระทบเป็นด้านแรก ก่อนที่จะมาถึงในส่วนราชการ ถึงสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด หรือก่อนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการชุดนี้ซึ่งเป็นตัวแทนจากชาวบ้าน มีบทบาทหน้าที่เข้าไปแก้ปัญหา สอบถาม หรือตรวจสอบร่วมกับผู้ประกอบการเหมืองแร่ก่อน แต่หากเกิดปัญหาหรือข้อร้องเรียนที่หนักขึ้น คณะกรรมการมวลชนสัมพันธ์ ต้องส่งเรื่องต่อให้กับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหา อีกส่วนหนึ่งที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ส่วนราชการในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลตำบล ก็มีบทบาทในการเฝ้าระวัง ซึ่งเป็นภารกิจที่ได้ถ่ายทอดให้กับท้องถิ่น เพื่อกำกับดูแลและเฝ้าระวังเรื่องสิ่งแวดล้อม”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2567)

4.3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาผลกระทบในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และผลการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการผลกระทบในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายออกเป็น 7 ประเด็น ดังนี้

4.3.1 การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน

4.3.2 ความเป็นพันธมิตรระหว่างเหมืองแร่และชุมชน

4.3.3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

4.3.4 การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน

4.3.5 การระดมความคิดและวางแผนร่วมกัน

4.3.6 การจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้และรับข้อร้องเรียนชุมชน

4.3.7 การจ้างงานคนในชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1. อภิปรายผลเชิงปริมาณ พบว่า ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เป็นผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยิปซัมที่มีต่อชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเฉพาะเสียงและแรงสั่นสะเทือนจากการระเบิดและขนส่งแร่ ทำให้บ้านเรือนเกิดรอยแตกร้าว อีกทั้งผลกระทบจากตะกอนน้ำทิ้งที่เกิดจากการแต่งแร่ รวมไปถึงการทำลายทัศนียภาพ เช่น การระเบิดภูเขาเพื่อทำเหมืองจนกลายเป็นเนินเขาหัวโล้นหรือเกิดเป็นขุมเหมืองเก่า จึงส่งผลทำให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลกระทบในด้านอื่น โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ญัฐนันท์ บางเขียว (2567) ที่ทำการศึกษาผลกระทบและการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมเขตหน้าพระลาน จังหวัดราชบุรี ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 พบว่า ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุดโดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากฝุ่นละอองและเศษแร่จากการระเบิดที่สร้างความเสียหายต่อการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนเป็นช่วงที่พบฝุ่นละอองมากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชาญเกียรติ รัตนบุรี และ ประมาณ เทพสงเคราะห์ (2564) ที่ได้ทำการศึกษาการจัดการเหมืองหินปูนตามระบบมาตรฐาน ISO 14001 กับผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครศรีธรรมราช

พบผลกระทบด้านฝุ่นละอองในช่วงฤดูร้อนและมีฝุ่นปกคลุมพืชผลทางการเกษตร รวมถึงความเสียหายของบ้านเรือนและทรัพย์สินของคนในชุมชน และมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตารัตน์ คำล้อม และ ญัฐริกา นันทบุตร (2563) ที่ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา ในด้านสังคม ซึ่งได้รับผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.10 พบว่า ประเด็นพนักงานขับรถบรรทุกแร่เร็วเกินกว่าที่กำหนดไว้ ทำให้แร่ร่วงหล่นตามเส้นทางสัญจรสาธารณะและเกิดฝุ่นละอองสร้างความเดือดร้อนให้ชุมชน

5.2. อภิปรายผลเชิงคุณภาพ พบว่า จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การจัดการผลกระทบควรมีมาตรการที่ครอบคลุมทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกำหนด ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างยั่งยืน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เดชศักดิ์ ชมพูสี (2561) และ ชาญเกียรติ รัตนบุรี และ ประมาณ เทพสงเคราะห์ (2564) โดยพบว่าการนำมาตรฐาน เช่น ISO 14001 มาใช้สามารถลดผลกระทบได้จริง ขณะเดียวกันการแก้ไขอุปสรรคในการจัดการผลกระทบควรอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อสร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการพัฒนาเพื่อป้องกันผลกระทบ พบว่า ควรสนับสนุนโครงการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การจ้างงาน การส่งเสริมกิจกรรมชุมชน หรือการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพ ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกิจการเหมืองแร่และชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตาภา ทองอุดม (2565) ที่สะท้อนว่าเหมืองแร่และชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการผลกระทบ โดยควรส่งเสริมให้ชุมชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองอย่างแท้จริง

จากการศึกษาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัม และวิเคราะห์แนวทางในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้พบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่yipซัมบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนา

สาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การเสริมสร้างพลังอำนาจ 2) ความเป็นพันธมิตร 3) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ 4) การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน 5) การระดมความคิดและวางแผนร่วมกัน 6) การจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้และรับข้อร้องเรียนชุมชน และ 7) การจ้างงานคนในพื้นที่ ซึ่งพบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพลังอำนาจของชุมชน (Community Empowerment) กล่าวคือการแก้ปัญหาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยับยั้งด้วยฐานพลังอำนาจชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีศักยภาพที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างที่จะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การตระหนักรู้ในการรักษาสีบทของตนเอง และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาที่มีศักยภาพโดยเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นำไปสู่การพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยค้นพบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยับยั้งบนฐานพลังอำนาจชุมชนในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 7 ประเด็น และสามารถสังเคราะห์ได้เป็นรูปแบบ CAPABLE โดยมุ่งหมายถึงการมีศักยภาพที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยับยั้งในเขตอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังภาพที่ 2 ดังนี้

6.1 C = Community Empowerment (การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน) โดยการให้ชุมชนเป็นส่วนหลักในการจัดการปัญหา

6.2 A = Alliance between the mine and the community (ความเป็นพันธมิตรระหว่างเหมืองแร่และชุมชน) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่และชุมชน สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาหมู่บ้านรอบพื้นที่เหมืองแร่ เช่น ใช้พื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน

6.3 P = Promotion of Community Enterprise in the area (การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่) ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ เช่น สนับสนุนมอบทุนให้แก่วิสาหกิจชุมชนนำไป

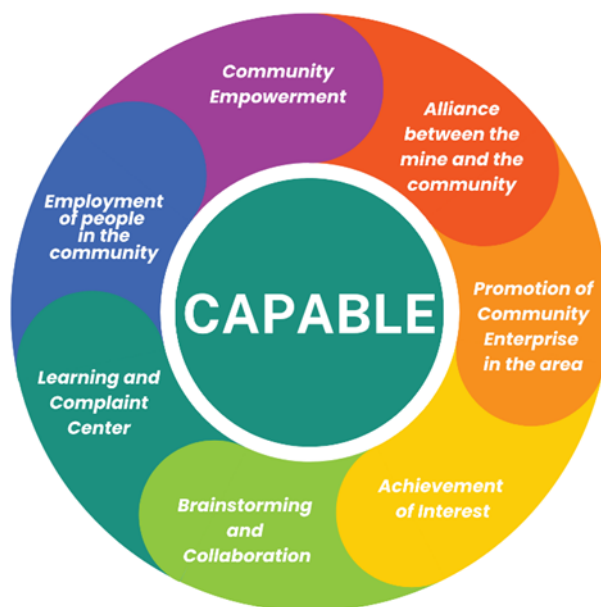
พัฒนาผลิตภัณฑ์ และให้ผู้ประกอบการเหมืองแร่มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์และผลักดันวิสาหกิจชุมชน

6.4 A = Achievement of Interest (การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน) การรับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่และประชาชนในชุมชน

6.5 B = Brainstorming and Collaboration (การระดมความคิดและวางแผนร่วมกัน) ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรการในการอยู่ร่วมกันและติดตามรายงานการดำเนินงาน โดยจัดให้มีการประชุมระหว่างเหมืองแร่ที่อยู่ภายในพื้นที่เดียวกัน เพื่อดำเนินการร่วมกัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุมชนโดยให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชน

6.6 L = Learning and Complaint Center (การจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้และรับข้อร้องเรียนชุมชน) โดยจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ตระหนักรู้ถึงสิ่งแวดล้อมที่มีในชุมชน และผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ทั้งในด้านบวกและด้านลบ และเป็นช่องทางสำหรับการร้องเรียนผลกระทบจากการทำเหมืองแร่โดยลดขั้นตอนในการดำเนินงานและเข้าถึงได้ง่าย

6.7 E = Employment of people in the community (การจ้างงานคนในชุมชน) โดยการกำหนดมาตรการให้มีการจ้างงานคนในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพและสร้างรายได้ภายในชุมชน

ภาพที่ 2. รูปแบบ CAPABLE

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ผู้ประกอบการควรส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

7.1.2 หน่วยงานภาครัฐควรเป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความเป็นพันธมิตร

7.1.3 ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นส่วนหลักในการจัดการปัญหาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ยับยั้ง

7.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาทดลองการใช้รูปแบบ “CAPABLE” เพื่อนำไปประเมินผลรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของผู้ประกอบการเหมืองแร่และชุมชน

7.2.2 ควรมีการนำรูปแบบ “CAPABLE” ไปใช้ต่อยอดในการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาการประกอบกิจการเหมืองแร่ในระดับที่มีผลกระทบรุนแรงมากกว่า

7.2.3 ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการใช้รูปแบบ “CAPABLE”

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรธรณี. (2560). ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการทำเหมือง และ

มาตรการป้องกันและแก้ไขเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมเหมืองแร่ควอตซ์และเหมืองแร่

โดยทั่วไป. สืบค้นจาก <http://www.dmr.go.th/ewtadmin/ewt/minerals/images/>

กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2564ก). สถานการณ์แร่ยับยั้งปี 2564. สืบค้นจาก

<https://www.dpim.go.th/articles/article?catid=127&articleid=15296>

กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2564ข). รายงานประจำปี 2564. สืบค้นจาก

<https://drive.google.com/file/d/1EAAVTbwIKQh8dNAPaPhiCc36DQR4lP/view>

กลุ่มอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2565). รายงานการทำเหมืองแร่ (ทศ 40) ประจำปี เดือน มิถุนายน 2565. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

กวิณกาญจน์ ธนชัยวุฒิพงศ์, และ เอกพร รักความสุข. (2563). การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาติโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 1041–1050.

คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ. (2565). แผนแม่บทการบริหารจัดการแร่ พ.ศ. 2565-2569. สืบค้นจาก https://www.dmr.go.th/mineral_management/wp-content/uploads/2023/03/.pdf

จิตาภา ทองอุดม. (2565). การศึกษาผลกระทบและการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมเขาสามง่าม จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ชาญเกียรติ รัตนบุรี, และ ประมาณ เทพสงเคราะห์. (2564). การจัดการเหมืองหินปูนตามระบบมาตรฐาน ISO 14001 กับผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารนาควิเคราะห์ปริทรรศน์*, 13(2), 64–75.

ณัฐนันท์ บางเขียว. (2567). การศึกษาผลกระทบและการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรม เขตหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี. *วารสารไตรศาสตร์*, 10(1), 39–61

เดชศักดิ์ ชมพูสี. (2561). แนวทางการแก้ปัญหาชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเหมืองแร่โปแตช: กรณีศึกษาเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.

เทศบาลตำบลคลองปราบ. (2562). ข้อมูลพื้นฐานเทศบาล. สืบค้นจาก <https://www.klongprab.go.th/front/menu/15/98>

เทศบาลตำบลพรุพี. (2560). ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป. สืบค้นจาก <https://www.phru phi.go.th/front/menu/2/1>

ธิดารัตน์ คำล้อม, และ ณัฐริกา นันทบุตร. (2563). ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากเหมืองหินที่ส่งผลต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 12(1), 63–76.

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเตา. (2564). ข้อมูลทั่วไป. สืบค้นจาก <https://www.tungtao.go.th/front/menu/2/1>

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเตาใหม่. (2565). ข้อมูลพื้นฐาน. สืบค้นจาก <https://thungtao.mai.go.th/front/menu/2/104>

อัศวิน แสงพิกุล. (2556). *ระเบียบวิธีวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Creswell, J. W. (2015). *A Concise Introduction to Mixed Methods Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York, NY: Harper & Row.